

„...სურვილი ჩაიფიქრე! სურვილი ჩაიფიქრე!“

(წარმოსახვით-დოკუმენტური მოთხრობა)*

განსაკუთრებული მადლობა არხილოსკალოს პროექტის ყველა მონაწილეს

დელოფლისწყაროში, სასტუმრო „ავტოგრაფის“ აივანზე გოგო და ბიჭი გამოვიდნენ.

ღამის ორი საათი ხდებოდა. რაღაცნაირი, მყუდრო სიჩუმე იდგა. გოგომ ცაში აიხედა:

- რამდენი ვარსკვლავია!

ბიჭმაც აიხედა, თქვა:

- თან რამხელები!

და უეცრად ორივემ ერთდროულად შესძახა:

- ვარსკვლავი ვარდება! სურვილი ჩაიფიქრე! სურვილი ჩაიფიქრე!

წამით ორივე გაჩუმდა. მერე ბიჭმა ჩაილაპარაკა:

- იქნებ ეგ ვარსკვლავი ადამიანია?

- მეც ბრედბერის ასტრონავტი გამახსენდა... რა უცნაურია, არა? - მიუგო გოგომ.

- წაკითხული გაქვს „კალეიდოსკოპი“? - ღამისაა სიხარულით შესძახა ბიჭმა, - და რა არის უცნაური?

- რა ვიცი, ყველაფერი... - თქვა გოგომ.

- ისე, რო დაფიქრდეს კაცი, მართლა უცნაურია, ერთად დავინახეთ ვარსკვლავი, ერთად გაგვახსენდა ბრედბერი, ერთად... - ბიჭმა სიტყვა არ დაამთავრა, წამით შეყოვნდა და მერე გააგრძელა, - ხვალ საღამოს კი უნდა დავმორდეთ, ჩვენ-ჩვენ გზაზე წავიდეთ...

- უკვე დღეს საღამოს... არადა, ამ საღამოს გავიცანით ერთმანეთი... - ჩაილაპარაკა გოგომ.

- ერთი ნახვით შეყვარების გჯერა? - უცებ ჰკითხა ბიჭმა.

- შენ? - გოგომ კითხვა შეუბრუნა.

ბიჭი დაფიქრდა, თითქოს სიტყვებს არჩევსო, ბოლოს თქვა:

- არასოდეს მჯეროდა, მაგრამ დღეს... აღარ ვიცი... უცნაური ღამეა... და უცნაური მწვანე თვალები გაქვს... - ბიჭი გაჩუმდა წამით, გააგრძელა, - მწვანეზე უფრო მწვანე...

-----
*“წარმოსახვით-დოკუმენტური“ მოთხრობა ნიშნავს შემდეგს: ყველაფერი, რაც არხილოსკალოში განხორცილებულ პროექტს ეხება, ნამდვილია ანუ დოკუმენტური, აღწერილი ამბავი კი - მთავარი გმირები (ბიჭი და გოგო), მათი ურთიერთობა, ფიქრები და განცდები - გამოგონილი, ესე იგი, მხატვრული, წარმოსახვითი (ავტ. შენიშვნ.).

- მწვანეების საწინააღმდეგოდ რამე გაქვს? - ღიმილით იკითხა გოგომ.

- მართალი გითხრა, ევროპელი „მწვანეები“ არ მიყვარს, - ღიმილითვე მიუგო ბიჭმა, - სპეკულირებენ ეკოლოგიურ პრობლემებზე... პოლიტიკანობენ...

- მოიცა, შენ იმ ჟურნალში არ მუშაობ, „საქართველოს საოცარი ბუნება“ რომ ჰქვია?

- დიახ, დიახ, - მიუგო ბიჭმა, - პროსტა იმიტომ ვარ მანდ, რო ბიძაჩემია მთავარი რედაქტორი.
- აა, ესე იგი, ნეპოტიზმის მსხვერპლი ყოფილხარ, - გაეცინა გოგოს.

ბიჭსაც გაეცინა. მაგრამ არაფერი თქვა. გოგომ გააგრძელა:

- ხვალ როგორი რეპორტაჟის დაწერას აპირებ?
- ზომიერად აღტაცებულის, - ირონიული ტონით უპასუხა ბიჭმა, - გაეროს განვითარების ფონდმა დააფინანსა არხილოსკალოს პროექტი და როგორ არ შევაქო და არ ვადიდო?... - ბიჭი გაიკრიჭა, მერე კი სერიოზულად გააგრძელა, - მე თუ მკითხავ, გრანტიჭამიობის ამბავი იქნება ეგეც!

ამის გაგონებისას გოგო ისე შეირხა, თითქოს სილა გააწნესო.

- სანამ რამეს იტყვი ან დაწერ, მეგობარო, იქნებ გაარკვიო, რა ხდება?
- და რა ხდება რო? - მიაშიტურად, თავის მოკატუნებით მიუგო ბიჭმა.

გოგოს რაღაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ მხოლოდ თავი გააქნია, თითქოსდა სინანულით, და კარისკენ მიბრუნდა.

- მოიცა, არ წახვიდე! რა გეწყინა?
- უფრო კაი ტიპი მეგონე, - ცივად უთხრა გოგომ, - გია მასზე მაგას როგორ ამბობ, გრანტიჭამიააო?!
- გია მასი ვინაა?
- გია მასიც არ იცი და ამ პროექტზე რეპორტაჟს წერ?!
- მოიცა, მოიცა, - შემრიგებლური ტონით უთხრა ბიჭმა, - ვიხუმრე, რა იყო... ეხლა ჩამოვედი... მითხარი და გავიგებ...

გოგო დაფიქრდა. მერე თქვა:

- ხვალ გეტყვი. გაგაცნობ.

აივნის კარი გააღო და სასტუმროს ჰოლში შევიდა.

***

„რეგენერაციული აგროკულტურის ცენტრის ინსტიტუციური განვითარება არხილოსკალოში“ (რეპორტაჟი) - ლუკამ პროექტის ოფიციალური დასახელება ლეპტოპში სათაურად აკრიფა და გაჩერდა. სიგარეტს მოუკიდა (ამ დროს, დანებებული ჰქონდა). ერთ დღეში უნდა დაეწერა საჟურნალო წერილი. ეკრანზე არხილოსკალოში გადაღებული ფოტოები გაშალა. მთავარმა რედაქტორმა მათალი ხარისხის კამერა გაატანა და ფოტოები საოცრად მკაფიო და მოცულობითი გამოვიდა. სურათების თვალყურებისას აღმოაჩინა, ყველაზე მეტი თეოს ფოტოა. გოგოს თეო ერქვა... გონებაში გახსენება დაუტრიალდა...

***

არხილოსკალოში საჩვენებელი ნაკვეთის მფლობელის, ქალბატონი ნელის სახლში ისხდნენ გადახურულ აივანზე, გია მასს ელოდნენ. თორმეტიოდე კაცი იქნებოდა. ლუკამ დრო იხელთა, თეოს მიუჯდა და ხმადაბლა უთხრა:

- ხო დამპირდი, გეტყვიო!
- გითხარი, გაგაცნობ-მეთქი! შენი თვალით ნახავ. და მოუსმენ. ცოტა მოითმინე. მალე მოვა.
- მოიცა, მოიცა, რაღაც მაინც მითხარი, მთავარი, აზრზე რომ მოვიდე. რას აკეთებთ, რითი ჯობია თქვენი მიდგომა ჩვეულებრივის?
- გია მასი უკეთ გეტყვის.
- თეო, შენ რატომ ვერ მეუბნები? რა, სექტაში ხომ არ ვართ? აუცილებლად გურუმ უნდა იღალალოს ჭეშმარიტება?

თეომ ამოიოხრა, დაღლილი ხმით უთხრა:

- კარგი, ლუკა, მთავარს გეტყვი მოკლედ, როგორც მესმის, მაგრამ ვიცი, არ მიიღებ!
- რატომ? გასხივოსნებული არ ვარ?
- რა შუაშია გასხივოსნება! ნუ მაიმუნობ! - თეოს შეეტყო, რომ მართლა გაღიზიანდა. საკმაოდ ხანგრძლივი პაუზის მერე უთხრა ცივად, - ლუკა, მისმინე, ამ მიდგომაში მთავარია ნიადაგის გაცოცხლება, ეკოსისტემის, ტყე-ბადის შექმნა, სადაც მიწა თავისით ირწყვება, მცენარეები ერთმანეთს ეხმარებიან, კი არ...
- მოიცა, მოიცა, - გააწყვეტინა ლუკამ, - რას ნიშნავს, თავისით ირწყვება? მერე, ტყე-ბადი რას ნიშნავს? თუ ტყეა, ბადი ვერ იქნება, თუ ბადია, ტყე ვერ იქნება, ეგრე არაა?
- ხო გითხარი, არ მიიღებ-მეთქი. ჯერ უნდა გაერკვე, მთლიანობაში აღიქვა, ჰოლისტიკურად!
- ჰოლისტიკურად?... ჰოოო...

ლუკამ რატომღაც შუბლი შეიჭმუნა, კიდეც რაღაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ თავი შეიკავა. თეოს თვალეში ჩახედდა. თეომ არ შეიმჩნია, გაცხარებით გააგრძელა:

- არც იმას მიიღებ, რომ გლობალური დათბობის პირობებში ერთადერთი, რაც ბუნებას, რაც ნიადაგს გადაარჩენს, ჩვენი მიდგომაა! არც იმას, რომ მიწა საერთოდ არ უნდა მოხნა და არც უნდა დაბარო...
- მოიცა, მოიცა, გლობალური დათბობა რეალობაა? იქნებ ფეიკია? მერე, თუ არ მოხნავ, როგორღა დათესავ? - გააწყვეტინა ლუკამ.
- წიგნი წაიკითხე, - მოუჭრა თეომ.
- იცი რა, სოფლის მეურნეობაში ვერ ვერკვევი და არც არასოდეს მიცდია გარკვევა. - უკმაყოფილოდ ჩაილაპარაკა ლუკამ, - არასოდეს მიტაცებდა სოფლის ცხოვრება. ბუნება მხოლოდ მის ბუნებრივ, ველურ მდგომარეობაში მაინტერესებს. რატომ გამომიშვა რელაქტორმა მაინცდამაინც მე ამ დავალებით სოფელში, ვერ გამიგია...
- ჰოდა, თუ აქ ხარ, ბარემ დაელაპარაკე გია-მასს, - მიუგო თეომ, - იქნებადა გაერკვე რაღაცაში...
- რეპორტაჟის დაწერა გარკვევის გარეშეც შემიძლია, - უთხრა ლუკამ, - უბრალოდ მიკვირს, ამდენი თბილისელი რატომ ხართ ამ პროექტში... რამდენი ხართ ზუსტად?
- არხილოსკალოში რეგენერაციული აგროკულტურის ცენტრის სასწავლო ოთხთვიანი პროექტში ვართ თერთმეტი თბილისელი და თერთმეტი აქაური. - მშრალად, ოფიციალურად, ლამისაა ხისტად უთხრა თეომ.

- არადა, მეგონა მხოლოდ სოფლელები იქნებოდნენ, - ჩაილაპარაკა ლუკამ, - მინდა გავიგო, რატომ ხართ აქ ჩემხელა თბილისელები? რა თემაა? რა, აგრონომობა გინდათ? სოფელში ცხოვრება?.. - ლუკა დაიმანჭა, - სოფლიდან ხომ ყველა გამორბის!

თეომ პასუხის გაცემა ვერ მოასწრო, აივანზე გამოჩნდა ის, ვისაც ელოდნენ. ყველა წამოიშალა, თეო წამოხტა, გაქროლდა, მიესალმა სიყვარულით... გია მასი აღმოჩნდა ბრგე, ხმელი, ჭადარაწვერიანი, გამელოტებული, ოდნავ წელში მოხრილი, ორმოცდაათს გადაცილებული, მომღიმარსახიანი კაცი.

ცოტა ხნის მერე, როცა გია მასმა რაღაც სათითაოდ უთხრა ხმადაბლა იქ შეკრებილებს (ლუკას არ ესმოდა, მოშორებით იდგა, გაიფიქრა, ალბათ, დავალებებს აძლევსო), აივანი დაცარიელდა. თეომ ლუკას ხელი ჩაავლო, კაცთან მიიყვანა, წარუდგინა:

- გია მას, ეს ლუკაა, ჟურნალ „საქართველოს საოცარი ბუნების“ კორესპონდენტი, დღევანდელ ამბავზე რეპორტაჟი უნდა დაწეროს.

გია მასმა ბიჭს გულითადად გაუღიმა და უთხრა:

- კეთილი... დაბრძანდით... - მაგიდას მიუსხდნენ. გია მასმა ლუკას მიმართა, - რეგენერაციული აგროკულტურა გაგიგიათ? ანდა პერმაკულტურა? თუ იცით, რა არის? ლუკა მოელოდა, რომ გია მასს ხმაც ბრგე აღნაგობის შესაფერისი ექნებოდა, ბუხუნა, მაგრამ მოულოდნელად აღმოაჩნდა ჩუმი, სუსტი. „გულისყურით უნდა უსმინო, რომ გაუგო“, - გაუელვა.

- არა, არ ვიცი. - გულახდილად მიუგო და თეოს გახედა, - ამ თემაზე ლაპარაკი კი დავიწყეთ, მაგრამ ვერაფერი მოვასწარი... ჯერ-ჯერობით.

თეომ ცალკებად, მკავედ გაიღიმა. გია მასმა რაღაც წიგნი აიღო მაგიდიდან, მიაწოდა ლუკას და უთხრა:

- ეს თქვენ. აქედან გაიგებთ.

ლუკამ გამოართვა, დახედა. წიგნს ეწერა: „გია რაზმაძე. რეგენერაციული აგროკულტურა. სახელმძღვანელო“.

- დღეს ამ წიგნის პრეზენტაცია იქნება, პროექტის დახურვის გარდა. ყველას დაგვირიგებენ, პროექტის მონაწილეებს, სერტიფიკატებთან ერთად, - დაუმატა თეომ.
- დიდი მადლობა, მაგრამ იქნებ მთავარი მითხრათ მოკლედ? - ლუკამ გია მასს მიმართა და თან ისევ თეოს გახედა, - ერთ დღეში უნდა ჩავაბარო წერილი რედაქტორს, წიგნის წაკითხვას, უბრალოდ, ვერ მოვასწრებ... და საცდელი ნაკვეთი მინდა ვნახო, ფოტოები გადავიღო...

გია მასმა საათს დახედა.

- კეთილი. ნახევარ საათში შორენა უნდა შემოგვიერთდეს, წიგნის გამომცემელი. დაველოდოთ. ერთად გაჩვენებთ ნაკვეთს. მანამდე კი ვისაუბროთ...

ბიჭმა ჩანთიდან ციფრული ჩამწერი ამოიღო, გია მასს ჰკითხა:

- რომ ჩავიწერო, ხომ შეიძლება?
- კი, რა თქმა უნდა... თეო, იქნებ ბალახის ჩაი მოგვიტანო, ბარამბოს ნაყენი, თუ არ შეწუხდები?
- ახლავე!

თეო წამოფრინდა, სამზარეულოსკენ გაქროლდა. ლუკამ თვალი შეფარულად გააყოლა. გია მასმა ოდნავშესამწევად ჩაიღიმა.

ნაყენი ეტყობა გამზადებული ჰქონდათ, რადგან თეო ეგრევე მობრუნდა ლანგრით ხელში, რომელზეც შუშის ჩაიდანი და ფინჯნები ეწყო. ნაყენი ჩამოასხა და დაჯდა. ლუკამ ბალახის სასიამოვნო ოხშივარი იგრძნო, ჩაი ხარბად მოსვა (რატომღაც ძალიან სწყუროდა) და თეოს მადლიერებით გახედა. თეომ თავი დახარა.

- მოდი, დავიწყით, - თქვა გია მასმა.
- რას იტყვით გლობალურ დათბობაზე? - ლუკამ ჩამწერი ჩართო.

გია მასი დაფიქრდა, სათქმელს თავი მოუყარა გონებაში, დაიწყო:

- ვეცდები მოკლედ ვთქვა... არ მინდა იმის მტკიცებაზე მოვცდეთ, გლობალური დათბობა ნამდვილად არსებობს, თუ არა. და თუ არსებობს, ადამიანის ბრალია, თუ არა, გამოსწორებადია, თუ არა. მეცნიერების სახელით იმდენი ტყუილ-მართალი გვაქვს მოსმენილი, რომ ძნელია ენდო ყველაფერს, რასაც, თუნდაც, „სანდო წყაროები“ გვეუბნებიან. მაგრამ არსებობს ისეთი რაღაც, რასაც არავინ უარყოფს და ისეთიც, რასაც ჩვენი თვალთ ვხედავთ: ტემპერატურა იწვევს, მყინვარები და პოლუსების ყინულის საფარი დნება, დედამიწის სასოფლო-სამეურნეო მიწების დაახლოებით ნახევარი უკვე განადგურებულია ინდუსტრიული სოფლის მეურნეობის მეთოდების გამოყენების შედეგად და ყოველწლიურად კიდევ, გაეროს მონაცემებით, 12 მილიონი ჰექტარი იკარგება სამუდამოდ იმავე მიზეზით. ეს პრობლემა საქართველოსთვისაც აქტუალურია. ნიადაგი ჩვენთანაც აქტიურად ღებრადირდება და, შესაბამისად, მოსავლიანობაც იკლებს. შედეგად, ხალხი ტოვებს სოფელსაც და ქვეყანასაც... არადა, გამოსავალი არსებობს და მას ყველაზე მეტად სტერეოტიპების ტყვეობიდან გამოღწევა და ნამდვილი ცოდნა სჭირდება.

გია მასმა პაუზა გააკეთა. ლუკამ სასწრაფოდ ახალი კითხვა დაუსვა, ვაითუ კიდევ გააგრძელოსო.

- რას იტყვით რეგენერაციულ აგროკულტურაზე?
- რეგენერაციული აგროკულტურა ესაა მიდგომა, რომელიც შექმნილი მძიმე მდგომარეობიდან გამოსავალს წარმოადგენს. მისი მთავარი განმასხვავებელი ე.წ. მეცნიერული და პროგრესული მიწათმოქმედებისგან ისაა, რომ ინდუსტრიული მიწათმოქმედების მეთოდები გარანტირებულად იწვევს ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის, ჰუმუსის განადგურებას, რეგენერაციული აგროკულტურის მეთოდები კი უზრუნველყოფს ჰუმუსის ფენის დაცვას და იმასაც, რომ ის ყოველწლიურად ცოტ-ცოტა მატულობს. მთავარი საიდუმლო ბუნებაზე დაკვირვება და მისი პატივისცემაა. ადამიანის ჩარევა აუცილებლად ცვლის გარემოს. ხშირად ამ ჩარევის გამო ბუნებაში მიმდინარე უმნიშვნელოვანესი ეკოლოგიური პროცესები ნადგურდება. მაგრამ შესაძლებელია ისეთი ჩარევაც, რომ ზოგიერთი, ძალიან მნიშვნელოვანი ეკოლოგიური პროცესი შევინარჩუნოთ და გავააქტიუროთ კიდევ.
- და რატომ, ან როგორ ანადგურებს ინდუსტრიული მიწათმოქმედება ჰუმუსს? - ლუკამ კითხვა დასვა და გულის სიღრმეში თავისი თავისა გაუკვირდა, აღმოაჩინა, რომ თურმე მართლა დაინტერესდა ამ თემით.
- ჰუმუსის განადგურებას იწვევს ნიადაგისთვის ჭრილობის მიყენება, ღრმა მოხვნა, მიწის ამობრუნება, მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებების (პესტიციდების და ჰერბიციდების) და „სინთეტიკური საკვების“, ანუ ქიმიური სასუქების გამოყენება, ნიადაგის მომიშვლება, გამოშრობა და გადახურება... საქმე ისაა, რომ ჰუმუსის მთავარი შემადგენელი ნიადაგში მცხოვრები ბაქტერიები, სოკოები, ჭიაყელები და სხვა ცოცხალი ორგანიზმებია. ისინი ორგანულ ნარჩენებს შლიან ისეთ ნივთიერებებად, რომელთა

ათვისებაც მცენარეებს შეუძლიათ და ამაში თავადაც ეხმარებიან. თუ გვინდა, კარგი მოსავალიც მივიღოთ და ნიადაგში ჰუმუსის შემცველობაც გავზარდოთ, ამ ცოცხალ ორგანიზმებს ცხოვრების ხელსაყრელი პირობები უნდა შევუქმნათ, მათ კი სჭირდებათ სიბნელე, სინესტე, სიგრილე და ისეთი ბუნებრივი გარემო, რომელიც პესტიციდებით არაა დაბინძურებული. ამ პირობების შექმნა რეგენერაციული აგროკულტურის მთავარი მიზანი, კარგი მოსავლის მიღებასთან ერთად. მაგრამ როგორ უნდა მივაღწიოთ ამ ყველაფერს? ამ კითხვაზე სრული პასუხის გაცემა მოკლედ, ორიოდ სიტყვით შეუძლებელია. ამისთვის წიგნი უნდა წაიკითხოთ. ჩვენი პროექტის მიზანია არხილოსკალოში ასეთი მოდელის შექმნა, ამ ცოდნის პრაქტიკული გავრცელება.

გია მასი გაჩუმდა. ლუკამ ჩამწერი გამორთო, ჩანთიდან კამერა ამოიღო და გია მასს უთხრა:

- დიდი მადლობა... ფოტოს გადაგიღებთ, თქვენი წიგნი ისე დაიჭირეთ, კადრში რომ გამოჩნდეს.

სანამ ფოტოს იღებდნენ, აივანზე ახალი ადამიანები გამოჩნდნენ - გამომცემელი შორენა, პროექტის მენეჯერი მაგდა და კიდეც რამდენიმე კაცი... ცოტა ხანში ოთხი ადამიანი ნაკვეთის სანახავად დაიდრა. სახლის ეზოში ლუკა და თეო თითქოს ერთად მიდიოდნენ, მაგრამ, სინამდვილეში, ცალ-ცალკე. თეო წინ მიაბიჯებდა, თითქმის გია მასის გვერდით, უკან ლუკა მიჰყვებოდა. ლუკა და თეო ერთმანეთს ხმას არ სცემდნენ. „კიდეც რამე ვაწყენინე?“ - ფიქრობდა ლუკა, - „არ მელაპარაკება?“

გია მასი შეჩერდა. ყველა მის გარშემო შეგროვდა. ლუკამ ჩამწერი კისერზე ჩამოიკიდა, ახლოს მივიდა და ჩართო. გია მასმა დაიწყო:

- სანამ სადემონსტრაციო ნაკვეთში შევალთ, ჯერ ბალი ვნახოთ. აქ ყოველთვის მომყავს ხოლმე სტუმრები... - გია მასმა ხეს ხელი შეახო, თითქოს მოეფერაო. ლუკამ ჩანთიდან კამერა ამოიღო სასწრაფოდ, კადრის გადაღება მოასწრო, - აი, ეს ფსტაა, თესლით გავახარეთ. ხომ ხედავთ, თავს მშვენივრად გრძნობს და კარგადაც ასხნია. ეს კულტურა ამ მხარისთვის, ნახევრად უდაბნოს კლიმატში, მთავარ შემოსავლის წყაროდ შეიძლება იქცეს...
- ფსტა არც გამიგია, - ლუკამ თეოს უჩურჩულა.
- ფსტა იგივე ფისტაშკაა. - მოკლედ მოიგო თეომ.
- აა, ეგ კი გამიგია, - თქვა ლუკამ და გაიფიქრა: „ესე იგი, მელაპარაკება!“

ამასობაში გია მასი ექსკურსიას განაგრძობდა.

- ეს კი გოჯი-ბერია. ხედავთ, რომ კარგად ასხნია, თანაც ყვავის... მორწყვის გარეშეც კარგად გრძნობს თავს, თუმცა ხანდახან მორწყვა ძალიან მოუხდებოდა...
- მორწყით მერე! - ლუკამ წამოისროლა.

გია მასმა გადახედა და ღინჯად უპასუხა:

- სოფელში სარწყავი წყალი საერთოდ არაა. არხების სისტემა მოშლილია, კომუნისტების დროს რომ იყო, სოფლის კუთვნილი მიწები მაშინ ირწყვებოდა, მაგრამ მერე მიწები ამოიღეს და გააქრეს... სასმელი წყალიც კი სოფელს სამ დღეში ერთხელ მიეწოდება 4-5 საათით...
- მცენარე უწყლოდ როგორ ძლებს?! - გაოცდა ლუკა.
- დააკვირდით, ხეების ქვეშ ყველგან ბალახია, - თქვა გია მასმა, - ბალახში კონდენსატი გროვდება, დღისითაც და ღამითაც, და გამოდის, რომ მიწა თავისით ირწყვება...
- კონდენსატი? რა გაგებით? რას გულისხმობთ? - ჰკითხა ლუკამ.

- ესაა წყლის წვეთები, ჰაერიდან რომ კონდენსირდება. ცვარ-ნამი ღამის კონდენსატია. ჰაერში საკმარისად ბევრი წყლის ორთქლია, რაც უფრო ცხელა, მით მეტი. აუცილებელია არსებობდეს ტემპერატურათა სხვაობა ატმოსფეროსა და ნიადაგის ზედაპირის შორის, რომ ორთქლი შედარებით ცივ ზედაპირზე მოხვედრისას წყლის წვეთებად იქცეს. ბალახის საფარი მიწას აგრილებს. 5 გრადუსით და მეტი განსხვავებდა ჰაერსა და მიწის ზედაპირს შორის უკვე საკმარისია კონდენსირების, ანუ თვითმორწყვის პროცესი რომ დაიწყოს... ფოტოსინთეზზეც უნდა ითქვას, ეს პროცესი კარგად რომ გაიგოთ, მაგრამ ახლა არ დავიწყებ, წიგნში ნახეთ... მოკლედ, მთავარია, მიწას ბალახის მრავალფეროვანი საფარი ჰქონდეს!
- არადა, გამიგია, რომ ბაღში უნდა მოსპო ბალახი, ხეებს უშლისო! - ჩაილაპარაკა ლუკამ.
- კი არ უშლის, ეხმარება, სინამდვილეში... ბალახს არ ვებრძვით. ის ნიადაგის ზედაპირსაც აგრილებს და „იმერული ცხვრების“ საკვებიცაა. ეს ცხვრები გაეროს ფონდის გრანტით შევიძინეთ. სამი დედალია და ერთი მამალი. ჩვეულებრივზე მომცროები არიან, მაგრამ ძალიან სწრაფად მრავლდებიან. წელიწადში ორჯერ მაკობენ და თითო ჯერზე ორ ბატკანს შობენ. და ჩვენთან უკვე მოიგეს!
- მართლაც? მაჩვენეთ! - ღამისაა კატეგორიული ტონით მოითხოვა ლუკამ.
- კი ბატონო, ბოსელში შევიდეთ, - ღიმილით უთხრა გია მასმა.

იქვე მდგარი ფარდულისკენ წაიყვანა. ბოსელში მართლაც ნახეს ცხვრები და ორი საყვარელი კრავი. ლუკამ სურათები გადაუღო. გამოვიდნენ.

- სანამ ნაკვეთში შევალთ, კიდევ გაჩვენებთ რაღაცას, - განაგრძო გია მასმა, - აი, ეს ბაღის ფშატია, მსხვილნაყოფა ჯიში. ესეც თესლით გავამრავლეთ. ძალიან კარგად იტანს სიცხეს და სიმშრალეს. ფშატებზე ვაზია აშვებული. ერთმანეთს ხელს არ უშლიან, პირიქით, ეხმარებიან რთული პირობების გაძლევაში. ეს ვაზის უცნობი ჯიშია. გარეჯში ერთ მშრალ ხევში ვიპოვე დიდი ხნის წინათ და წამოვიღე კალამი. აი, ამ ახალგაზრდა ბაღზე კი კახური საფერავია აშვებული. ხედავთ, რომ სრულიად ჯანმრთელია და კარგადაც ასხია. არადა სულ ორი წლისაა. ერთხელაც არ შეწამლულა. უბრალოდ, არ სჭირდება.
- ეს როგორ? - არ დაიჯერა ლუკამ, - შეწამვლის გარეშე ვაზი ხომ არ მოდის! ბიძაჩემი მეუბნებოდა!
- ეს მცდარი სტერეოტიპია, - მშვიდად მიუგო გია მასმა, - ერთადერთი, რასაც ვაზისთვის და სხვა მცენარეებისთვის ვაკეთებთ, ისაა, რომ ბაღში ვუშვებთ იხვებს...
- იხვი რა შუაშია?! - შესძახა ლუკამ და გაუელვა: „ხომ არ მამაყირებს?!“
- არა, არ ვხუმრობ, - გია მასი თითქოს მიუხვდა ლუკას და განაგრძო, - აი, შეხედეთ, ამ ეზოში ოცზე მეტი იხვი დაბაჯბაჯებს. ლოკოკინებს და სხვა მავნებლებს მიირთმევენ და თავიანთი სკინტლით ააქტიურებენ ჰუმუსის წარმოქმნის პროცესს... მაღლარი ვენახის კიდევ ერთი უპირატესობა ისაა, ვენახის ქვეშ მშვენიერი საძოვარია. აქვია ბროწეულიც, მოჩრდილულ ადგილებში თხილი, ლეღვი, უნაბი, ჭანჭური, თუთა... ძირითადად ისეთი მცენარეები, რომლებიც ამ გარემოში დახმარების გარეშეც ახერხებენ სიცოცხლეს და მსხმოიარობას.
- სიზმარსა ჰგავს ეს ყველაფერი, - ლუკამ თეოს ჩასჩურჩულა და თანაც, ვითომ სასხვათაშორისოდ, ფოტო გადაუღო, - ბოლომდე ვერ ვიჯერებ...

თეომ გაუღიმა, მაგრამ არაფერი უთქვამს. მავთულის ბაღით შემოდობილ ნაკვეთს მიადგნენ. მზე სასტიკად აჭერდა.

- თეო, გინდა ქული? ბეისბოლკა მაქვს ჩანთაში, - ხმადაბლა შესთავაზა ლუკამ.

- არა, არ მინდა, შენ დაიხურე, - მიუგო თეომ.
- მაშინ მეც არ მინდა, - მოუჭრა ლუკამ.

გია მასმა ნაკვეთის სიდრემში შეიყვანა, გაჩერდა და თქვა:

- ამ ნაკვეთის ფართობი 3000 კვადრატული მეტრია. აქ საბოსტნე გვაქვს დატოვებული. აქვეა სანერგეც: საბოსტნეში პატარა სათბურის მსგავსი კონსტრუქცია მოვაწყეთ, რომელსაც ნარმით...
- ნარმი რა არის? - გააწყვეტინა ლუკამ.
- ბიაზი, - მიუგო გია მასმა, - ბიაზით გადავხურავთ, მიწაზე მდინარის ქვიშას დავყრით და ისეთ მცენარეებს დავაკალმებთ, რომლებიც ამ გარემოში თავს კარგად გრძობენ: თუთას, ლეღვს, ბროწეულს, ვაზს, გოჯის... ნაკვეთის დანარჩენი ნაწილი, ექვს სექტორად გვაქვს დაყოფილი, მავთულის ღობეების მეშვეობით (ესეც ნაყილია პროექტის ფარგლებში). ცხვრები ჯერ პირველ სექტორში მოძოვენ ბალახს, იქ იქამდე გავაჩერებთ, ნიადაგი რომ არ მოაშიშვლონ და მერე მეორე სექტორში გადავუშვებთ, მერე მესამეში, და ა.შ. ამასობაში პირველ სექტორში ბალახი ისევ ამოსული იქნება და ძოვების ციკლი თავიდან დაიწყება. ამას როტაციული ძოვება ჰქვია.
- ეს თქვენ გამოიგონეთ? - დაახეთქა უცებ ლუკამ და იმავე წამს ინანა, მიხვდა, სულელური, ბავშვური კითხვა დასვა...
- მე არაფერი გამომიგონია, - ღიმილით მიუგო გია მასმა, - მე, უბრალოდ, წავიკითხე ყველაფერი, რაც ამ მიდგომას ეხება, მასანობუ ფუკუოკათი დაწყებული, ერნსტ გიოტჩით დამთავრებული და ამოვკრიბე, რაც ჩვენ გამოგვადგება... თქვენც შეგიძლიათ წაიკითხოთ, ფუკუოკას „ჩალის ღერის რევოლუცია“ ქართულად უკვე გამოვიდა.
- წავიკითხავ, - უთხრა ლუკამ და თავისდამოულოდნელად იგრძნო, რომ არ ტყუის, მართლა წაიკითხავს. „რა მეტაკა?“ გაუელვა.
- კეთილი, - გაუღიმა გია მასმა და განაგრძო, - აი, შეხედეთ, ღობეების გასწვრივ ხეები გვაქვს დარგული. ზოგი მოსავლის მომცემი ხეა, რომელზეც ვაზიც გვაქვს შეშვებული, ნაწილი კი საკაფი ხეებია. ანუ ხეები, რომელთა ახალ ტოტებს ჩამოვასხიპავთ ხოლმე და ცხვრებს ვაჭმევთ. ეს ხეები გარემოსაც აგრილებენ და მათ ქვეშ ბალახიც ბევრად უკეთ იზრდება, ვიდრე „ტიტველ მიწაზე“... მოკლედ ესაა. ვრცლად კი წიგნში შეგიძლიათ წაიკითხოთ. ამ ყველაფრის მთავარი უპირატესობა ისაა, რომ ადვილად მოსავლელი და საკმაოდ შემოსავლიანი მურნეობის მოდელია. და მისი განმეორება თავის მიწაზე ყველას შეუძლია, ვინც კი მოინდომებს. მთავარია, გაერკვეს და სცადოს.
- ცდა ბედის მონახევრეაო! ასე არაა, გია მას? - შესძახა უცებ თეომ მხიარულად, ამდენი ხანი თითქმის სულ ჩუმად რომ იყო. ლუკას გადახედა.
- ეგრეა, ცდა ბედის მონახევრეა! - დაეთანხმა გია მასი ღიმილით და სახლისკენ წავიდა. ყველა მიჰყვა.

***

პროექტის დახურვა, სერტიფიკატების გადაცემა და, იმავდროულად, გია მასის წიგნის პრეზენტაცია გაიმართა არხილოსკალოს მომიჯნავე სოფლის, ზემო ქედის საჯარო სკოლის შენობაში, რომელიც თურმე ამერიკელებმა ააშენეს. შენობა მართლაც ქათქათებდა და კამკამებდა. თანაც მოსწავლეებს სკოლის ტერიტორიაზე რეგენერაციული ტყე-ბაღის გაშენება

დაუწყიათ, დირექტორის, ქალბატონ თამარის მონდომებით, რომელიც ასევე ყოფილა პროექტის მონაწილე...

ლუკა მორჩილად იწერდა გამოსვლებს, იღებდა ფოტოებს, პროფესონალი რეპორტიორის საქმეს ნამდვილი პროფესიონალივით აკეთებდა, მაგრამ, სინამდვილეში - მექანიკურად, თითქოს თვითონ არ იყო იქ, არამედ სადღაც სხვაგან, სხვა განზომილებაში... საქმეს კი მისი ორეული აკეთებდა...

უცნაურად, ორმაგად აფორიაქებული, ვერა და ვერ გარკვეულიყო, რა სჭირს... თან თითქოს რაღაც ძალიან უხაროდა, თან რაღაც გაუგებარი შეგრძნება თრგუნავდა, თითქოს ეშინოდა, ეს ყველაფერი სიზმარია, უცებ გაქრება... წამდაუწუმ თეოს გახედავდა ხოლმე, თითქოს უნდოდა დარწმუნებულიყო, აქაა, არ გამქრალა, ჯერ არ გამქრალა... წამდაუწუმ საჩვენებელი ნაკვეთი და გია მასის დინჯი საუბარი ახსენდებოდა, თითქოს ვერ იჯერებდა ბოლომდე, რაც იქ ნახა საკუთარი თვალით, ნამდვილია, რეალობაა... არადა, მართლაც ზღაპარსა ჰგავდა... თუ ზღაპრულ სიზმარს...

მერე კი ქალებმა იქვე სუფრის გაწყობა დაიწყეს და ლუკამ აღმოაჩინა, რომ დონისძიება ბანკეტით სრულდება. გაუხარდა. ცოტა ხანში კი გაარკვია, რომ ბანკეტს თურმე ალაფურშეტის სახე ექნება! თავიდან არ დაიჯერა - ალაფურშეტი კახეთში! გაუელვა - „ესე იგი, მართლა სიზმარში ვარ!“, მაგრამ ეს სიზმარ-ცხადი გრძელდებოდა და გრძელდებოდა...

ლუკა კედელს მიეყრდნო, თბილი, ახლადგამომცხვარი მხლოვანა დაითრია, ჩაკბიჩა და სიამოვნებისგან ლამისაა ჟრუნტელმა დაუარა - ისეთი გემრიელი იყო, ისეთი სურნელოვანი! ნაღდი, არა რაფინირებული! ღვინით სავსე ჭიქა მიაწოდეს. გამოართვა, მოსვა, გემოს გაუსინჯავო (მაინცდამაინც დიდი მსმელი არც იყო), მაგრამ ისეთი, ისეთი გემრიელი აღმოჩნდა, ისეთი, ისეთი სურნელოვანი, ისეთი, ისეთი ღირსეული, ისეთი, ისეთი განსხვავებული კახური, რომ ვერ მოსწყდა, ბოლომდე ჩაცალა. ეგრევე შეუვსეს. ლუკამ კინაღამ მეორე ჭიქაც პირთან მიიტანა, მაგრამ აზრზე მოვიდა, თეოს ძებნა დაუწყო თვალით - ძალიან მოუნდა ჭიქის მიჭახუნება, რაღაცის თქმა.

თეო მიდი-მოდიოდა, კოკა-კოლები, ხაჭაპურები, ნაირგვარი მხლოვანები და ნაზუქები შემოჰქონდა. „სადღაც ხომ უნდა გაჩერდეს ბოლოს? შემოტანას რო მორჩება?“ - გაიფიქრა ლუკამ და თეოს გაჩერების სავარაუდო ადგილი შეარჩია - ნელი დეიდას, საჩვენებელი ნაკვეთის მფლობელის, და ნათიას, თეოს მეგობრის გვერდით შეიყუჟა. ყური მიუგდო. ნათიას ხელი ღვინით სავსე ჭიქაზე ეჭირა და ნელი დეიდას ასე ეუბნებოდა:

- ნელი დეიდა, მადლობას კი არ გიხდით, უბრალოდ, მინდა გითხრათ, არხილოსკალოში რომ ჩამოვედით, თქვენს სახლში ფეხი შემოვდგიტ და თქვენ ჩამეხუტეთ, ადამიანი, რომელსაც პირველად ვხედავდი, ისე ჩამეხუტეთ, მხოლოდ დედა, მხოლოდ ოჯახის წევრი რომ ჩაგეხუტება, მაშინ კიდევ ერთხელ მივხვდი, როგორ გამიმართლა, რამდენად დიდ ამბავში, რამდენად ნაღდ ამბავში აღმოვიჩნდი... ჩემ გარშემო თითქმის არავის ვიცნობ, ვისაც თქვენსავით შეუძლია ამდენ ხალხს უმასპინძლოს, გულით უხაროდეს სტუმარი და ამას ტკბილი, საოცრად ტკბილი სიტყვით გამოხატავდეს და გაგრძნობინებდეს. მე ხომ ვიცი, ეს ჩვეულებრივი ზრდილობანი მასპინძლობა არ ყოფილა. ვიგრძენი, როგორ გაინტერესებთ ყოველი ადამიანი, როგორი სიხარულით უსვამდით ხაზს თითოეული ჩვენგანის საინტერესო თვისებას თუ თავისებურებას...

ისეთი განცდა მქონდა, თითქოს ახლა აღმოგვაჩინეთ, ხელახლა გავჩნდით არხილოსკალოში...

- ნათია, საყვარელო, - მორიდებული ღიმილით მიუგო ნელი დეიდამ, - ასეთ სიტყვებს ნუ მეუბნები, არა ვარ ღირსი... თქვენ ხართ ძალიან კარგები, ძალიან საყვარლები, ძალიან სუფთები... ჩემი შვილები ხართ... რაც მე თქვენგან სითბო ვიგრძენი და ახლაც ვგრძნობ, რაც ჩვენ, მე და ჩემმა ქმარმა, ჩემმა ალემ ვიგრძენით, სიტყვით ვერ გადმოიცემა... თქვენ მომეცით ამის ძალა, თქვენ გამაბედვინეთ ამ საქმის წამოწყება, თორემ ამ სიახლის უფლებას ვერ მივცემდით თავს... ხომ იცით, როგორი ერთგულია ძველი თაობა უკვე დამკვიდრებული წესების... ჩემს ალესაც არ სჯეროდა თავიდან.... მაგრამ თქვენმა დამოკიდებულებამ, თქვენმა შემართებამ იმოქმედა ჩვენზე... და გავბედეთ! ჩემი სახლის კარი თქვენთვის ყოველთვის ღიაა. როცა გინდათ, ჩამოდით და რამდენი ხნითაც გინდათ, დარჩით. გია მასის უმცროსი მეგობრები ხართ, და სხვანაირები ვერც იქნებოდით...
- უკაცრავად, ქალბატონო ნელი, რომ გაწყვეტინებთ, - ლუკა თავისდამოულოდნელად საუბარში ჩაერია, - გია მასს რამდენი ხანია იცნობთ?
- რამდენი ხანია ვიცნობ? - გაიმეორა ნელი დეიდამ, დაფიქრდა, - ძალიან დიდი ხანია, ალბათ, ოცი წელი იქნება, ჯერ კიდევ იმ დროიდან, როცა გია მასი ძეგვის ბავშვთა სახლის დირექტორი იყო...
- ოცი წელი? მართლმან? ბავშვთა სახლის დირექტორი იყო?... ჰოო... - ჩაილაპარაკა ლუკამ და გაიფიქრა: „რა უცნაურია, რა საოცარი ხალხია... თითქოს არ თამაშობენ, თითქოს გულწრფელები არიან... ეს გია მასი კიდევ რა საინტერესო ვინმეა... თეოს უნდა გამოვკითხო ყველაფერი...“

ამ დროს თეოს გამოჩნდა, ნელი დეიდასთან მივიდა და... ჩაეხუტა.

***

დაღამდა. ცა ვარსკვლავებით მოიჭედა. ლუკა და თეო სკოლის ბაღში იდგნენ. ხმას არ იღებდნენ. ცოტაც და დაუძახებენ, სხვადასხვა მანქანებში ჩასხდებიან და თავ-თავის გზაზე წავლენ...

- თეო, რა სურვილი ჩაიფიქრე? - ჰკითხა უცებ ლუკამ, - შეგიძლია მითხრა?
- და შენ? - კითხვა შეუბრუნა თეომ, - შენ შეგიძლია მითხრა?
- მმ... ნაწილობრივ შემიძლია.
- მითხარი მერე.
- შენ გეხება, - თქვა ლუკამ და თვალეებში ჩახედა.

თეომ თვალი გაუსწორა და გაუღიმა. მერე კი უცებ რატომღაც ორივემ სინქრონულად ასწია თავი, ორივემ დაინახა, როგორ ჩაიქროლა კამკაშა ვარსკვლავმა.

- ვარსკვლავი ვარდება! სურვილი ჩაიფიქრე! სურვილი ჩაიფიქრე! - შესძახა ორივემ და ორივეს გაეცინა. წამით გაჩუმდნენ.

უცებ გაიგონეს:

- თეო! ლუკა! წავედით!
- წავედით კი არა, მოვედით! - თქვა უცებ ლუკამ, - იცი რა, მე... ვრჩები.
- რაა? რატომ?
- მინდა დავრწმუნდე, ბოლომდე. რადაცეები დავაზუსტო. აქედან გავუგზავნი რეპორტაჟს ბიძაჩემს. და...
- და რა?
- და შენც გეცოდინება, სად ვარ. და...

თეომ გაოცებით შეხედა, დააკვირდა, გაიღიმა, ცოტა ხანი უყურა და ჩაილაპარაკა:

- ვარსკვლევები ასე სწრაფად ასრულებენ სურვილებს?